

Konspekt lekcji historii

Temat: Ślady Bolesława Krzywoustego na Śląsku.

Klasa: VI/VII szkoły podstawowej

Cele:

1. Poznawcze:

- zapoznanie z życiem i działalnością Bolesława Krzywoustego;
- zapoznanie ze stosunkami sąsiedzkimi Polski i Niemiec w czasach Bolesława Krzywoustego.

2. Kształcące:

- Kształcenie umiejętności: pracy z tekstem źródłowym, czytania ze zrozumieniem, analizowania i wnioskowania, ujmowania wydarzeń w związku przyczynowo- skutkowe, pracy z mapą, wyszukiwania informacji w różnych źródłach.

3. Wychowawcze:

- pobudzanie poczucia więzi z historią własnego regionu;
- rozwijanie postaw patriotycznych;
- rozwijanie umiejętności pracy w grupie, dzielenia się zdobytą wiedzą

Cel w języku ucznia: Dowiem się , jaki był wpływ Bolesława Krzywoustego w utrzymanie Śląska w granicach państwa polskiego.

Formy pracy: praca w grupie, praca z tekstem źródłowym, pogadanka, praca pod kierunkiem nauczyciela.

Środki dydaktyczne: film na YouTube „Dzieje kultury polskiej 03. Krzywousty i jego synowie”, teksty źródłowe, atlas historyczny, karty pracy, teksty źródłowe, mapa „Polska za panowania Bolesława Krzywoustego”

Czas trwania lekcji: 45 minut

Przebieg lekcji:

1. Przywitanie uczniów, czynności porządkowe.
2. Pogadanka mająca na celu zapoznanie uczniów z projektem „Święto Piastów Śląskich w kontekście 900. rocznicy bitwy na Psim Polu, czyli... Poznajemy polskie korzenie Śląska.
3. Zapoznanie uczniów z celami lekcji, w tym z celem w języku ucznia.
4. Powiązanie z wcześniejszą wiedzą.
 - a) Przedstawienie i omówienie przez nauczyciela drzewa genealogicznego pierwszych Piastów.(załącznik nr 1)
 - b) Krótka pogadanka dotycząca przejęcia władzy przez Bolesława Krzywoustego i nawiązanie do przyczyn konfliktu z Niemcami (załącznik nr2).
 - c) Prezentacja filmu: YouTube „Dzieje kultury polskiej 03. Krzywousty i jego synowie” (od min.10.40 do 15.06), karty pracy, teksty źródłowe, mapa „Polska za panowania Bolesława Krzywoustego”
 - d) Praca uczniów w grupach
 - Grupa I
Temat: Przyczyny wybuchu wojny niemiecko- polskiej. Żądania cesarza wobec księcia Bolesław Krzywoustego (praca z tekstem źródłowym).
 - Grupa II
Temat : Śląsk podczas najazdów cesarza Niemiec- bitwa pod Głogowem.
Opracowanie kalendarium wydarzeń na podstawie tekstu źródłowego
 - Grupa III
Temat : Śląsk podczas najazdów cesarza Niemiec- bitwa na Psim Polu-
opracowanie pytań na podstawie tekstu źródłowego.
 - Grupa IV
Temat: Przebieg wojny polsko- niemieckiej- praca z mapą.
5. Prezentacja efektów pracy poszczególnych grup.
6. Uczniowie w swoich grupach odpowiadają na pytanie : Jaki , był wpływ Bolesława Krzywoustego w utrzymanie Śląska w granicach państwa polskiego.
7. Praca domowa.
Przygotuję plakat lub prezentację multimedialną pt. „ Miejsca na Śląsku związane z panowaniem pierwszych Piastów. Średniowieczne miejsca i zabytki Wrocławia”

UWAGA!

Kolejną lekcję należy poświęcić omówieniu pacy domowej wykonanej przez uczniów.

Źródła:

Gall Anonim, Kronika polska, Wrocław 2003;
Kosmasa, Kronika Czechów, Wrocław 2006;
Wincenty Kadłubek, Kronika polska, Wrocław 2003.

Literatura:

Bolesław III Krzywousty i jego czasy. Materiały sesji naukowej zorganizowanej w Głogowie w 900 rocznicę urodzin władcy Polski, Legnica 1985;
P. Jasienica, Trzej kronikarze, Warszawa 2008;
A. Jureczko, Testament Krzywoustego, Kraków 1988;
K. Kollinger, Ruskie posiłki dla Bolesława III Krzywoustego w 1109 r., śmierć Zbysławy i trwałość sojuszu polsko-ruskiego w latach 1102-1114, www.history.org.ua/JournALL/ruthenica/7/3.pdf;
W. Korta, Z dziejów obrony Śląska przed feudałami niemieckimi w XI i XII w., [w:] Szkice z dziejów Śląska t.I, Warszawa 1953;
K. Maleczyński, Bolesław Krzywousty – zarys panowania, Kraków 1947;
K. Olejnik, Głogów 1109, Warszawa 1999;
K. Olejnik, Cedynia, Niemcza, Głogów, Krzyszków, Kraków 1988.

Drzewo genealogiczne Pierwszych Piastów

Załącznik nr 2

Bolesław III Krzywousty urodził się 20 sierpnia 1086 r. Jego rodzicami byli książę Władysław Herman oraz Judyta, córka władcy Czech Wratysława II. W okresie jego dzieciństwa władza książęca jego ojca została poważnie osłabiona przez wpływy wysokiego urzędnika dworskiego palatyna Sieciecha oraz konieczność podzielenia się władzą z synem Bolesława Śmiałego Mieszkiem Bolesławowicem, który powrócił z wygnania na Węgry.

Sytuację przyszłego władcy komplikował przyrodni brat Zbigniew, który pochodził z nielegalnego z punktu widzenia Kościoła związku jego ojca. W 1089 r. syn Bolesława Śmiałego został otruty, a Zbigniew wysłany do klasztoru. Kilka lat później obalony został niezwykle wpływowy Sieciech. W 1097 r. Władysław Herman uznał Zbigniewa za legalnego syna. Wkrótce potem nastąpił podział księstwa formalnie rządzonego przez Władysława Hermana pomiędzy Zbigniewa (objął Mazowsze i Wielkopolskę) a Bolesława (rządził Małopolską i Śląskiem). Ich ojciec zmarł w 1102 r.

Bolesław Krzywousty sprzymierzył się z Rusią i Węgrami. Ożenił się z księżniczką ruską Zbysławą. Prowadził politykę wymierzoną w Czechy. Po zawarciu korzystnego pokoju przystąpił do wojny ze swoim bratem. Bardzo szybko opanował Wielkopolskę. W 1108 r. ostatecznie pokonał Zbigniewa i zmusił do opuszczenia zjednoczonego państwa. Brat Krzywoustego udał się do wrogich mu Czech.

Konflikt o władzę w tym kraju oraz wpływy Zbigniewa sprowokowały niemiecki najazd na Polskę. W 1109 r. atak został odparty m.in. dzięki bohaterskiej obronie Głogowa. Ostatecznie dwa lata później zawarto pokój z Czechami i Niemcami.

GRUPA I

Na podstawie tekstu źródłowego (kronika Galla Anonima) , odpowiedzcie na pytania.

Gdy się to działo, cesarz Henryk IV, jeszcze w Rzymie nie ukoronowany - koronacja miała się odbyć na drugi rok - mając zamiar wkroczyć do Polski z potężnym wojskiem, przesłał do Bolesława wprzód poselstwo w te słowa: „Niegodnem cesarza byłoby i przeciwnem prawo rzymskim, wkroczać z orężem w rękę w kraj wroga, a zwłaszcza swego rycerza, pierwej, nim się go zapytało o pokój, jeśli chce być posłusznym, lub o wojnę, jeśli stawić chce opór, by miał czas ubezpieczyć się pierwej. Dlatego zawiadamiam cię, że albo zgodzisz się brata swego przyjąć, oddając mu połowę królestwa, a mnie płacić rocznie 300 grzywien trybutu lub tyluż rycerzy dostarczyć na wyprawę, albo ze mną - jeśli podołasz - podzielić mieczem królestwo polskie”. Na to książę północny Bolesław odpowiedział: „Jeżeli pieniędzy naszych lub rycerzy polskich żądasz, jako haracz, to mielibyśmy się za niewiasty, a nie za mężów, gdybyśmy wolności swej nie bronili. Do przyjęcia zaś człowieka buntowniczego, lub do podzielenia z nim jednolitego (i niepodzielnego) królestwa, nie zmusi mnie przemoc jakiegokolwiek obcej władzy, a chyba jednomyślna rada moich ludzi i decyzja mojej własnej woli. Gdybyś z dobrocią a nie z zuchwalstwem zażądał pieniędzy lub żołnierzy na pomoc Kościołowi Rzymskiemu, uzyskałbyś napewno niemniej pomocy i rady u nas, jak ją znajdowali twoi przodkowie u naszych. Zatem bacz, komu grozisz: jeśli chcesz wojować, znajdziesz wojnę!”.

1. Do czego wzywa cesarz Henryk V?
2. Na jakie zasady powołuje się cesarz w liście do księcia Bolesława?
3. Jakiej odpowiedzi udzielił Bolesław cesarzowi?

GRUPA II

Na podstawie tekstu źródłowego wypiszcie w punktach w kolejności chronologicznej przebieg bitwy pod Głogowem

Obrona Głogowa

Rankiem 24 sierpnia, w uroczystość św. Bartłomieja, wojska nieprzyjacielskie dotarły pod Głogów. Co zastanawiające, bez trudności przeprawiły się przez Odrę „w miejscu, gdzie nikt tego nie oczekiwał”. Tworzyło to dla najeźdźcy szansę opanowania grodu przez zaskoczenie, zwłaszcza że większość mieszkańców znajdowała się na mszy św. – Gall, III,5). Nie doszło do tego, gdyż napotkał on opór polskich oddziałów obozujących pod grodem. Zostały one co prawda rozbite, część trafiła do niewoli. W takiej sytuacji, zwykłą koleją rzeczy dojść musiało do pertraktacji i przewidywalnie oblężenia grodu. Król niemiecki zgodził się na pięciodniowy rozejm, równocześnie wymógł na znajdującej się w dramatycznym położeniu załodze wydanie mu na ten czas zakładników, w tym syna komesa grodowego. Gall (III,6) komentuje to w ten sposób, że Henryk V spodziewał się poprzez wzięcie zakładników: „nawet dopuszczając się wiarołomstwa, dostać w swe ręce miasto”, natomiast ich wydanie przez głogowian tłumaczy koniecznością umocnienia podczas rozejmu „pewnych miejsc [w fortyfikacjach] zniszczonych ze starości”. Warunkiem oddania zakładników było wysłanie do Krzywoustego poselstwa głogowian, mającego doprowadzić do „zawarcia pokoju lub jakiegoś układu” (zwrot zakładników nastąpić miał bez względu na rezultaty poselstwa).

Polski władca po wysłuchaniu posłańców, „uniesiony gniewem” zagroził obrońcom śmiercią, w razie poddania grodu ze względu na zakładników. Takie stanowisko zostało przez Polaków przekazane królowi niemieckiemu. Gdy głogowianie poprosili o wydanie zakładników odpowiedział, że zrobi to tylko w przypadku poddania grodu. Odmowa głogowian równała się z rozkazem szturm na gród. Oblęgający czynili przygotowania: budowa i montaż machin i wież oblężniczych, katapult itd., podobnie – oblężeni. Podczas szturm zakładnicy zostali przywiązani do machin oblężniczych, jako żywe tarcze. Podstęp się jednak nie powiódł, gdyż „Polacy wcale nie oszczędzali synów i krewnych bardziej niż Niemców i Czechów” – pisze Gall, po czym następuje plastyczny, choć raczej konwencjonalny, opis walki (III.8).

Mimo ponawianych ataków, głogowski gród nie został zdobyty. Przyczyniły się do tego oddziały Krzywoustego, nękające stale wroga i niszczące jego oddziały aprowizacyjne. Sytuacja po stronie niemieckiej stale się pogarszała: rosła liczba ofiar, zasoby żywności topniały.

Po około trzytygodniowym bezskutecznym oblężeniu, Henryk V podjął decyzję o marszu w kierunku Wrocławia. Według Kosmasa nie przerwał on oblężenia Głogowa, a tylko wydzielił część armii, pod dowództwem Świętopełka, aby spustoszyć większe terytorium - od Głogowa, „aż grodu Ryczyn” (identyfikowanego przez większość historyków ze zlokalizowanym grodziskiem na północ od Brzegu).

Grupa III

Na podstawie tekstu źródłowego odpowiedzcie na pytania.

„(...) Kiedy spełzły na niczym wysiłki, podstępny, groźby, [nieprzyjacieli] unosi znaki wojenne [dalej] do prześwietnej dzielnicy śląskiej, lecz pod zgoła niepomyślną i nieszczęśliwą wróżbą. Owi, bowiem jakże dzielni Ślężanie, którzy wszędzie zabłysnęli świetnymi tryumfami, jak niegdyś odmówili trybutu Aleksandrowi Wielkiemu, tak samo postąpili z Niemcem. Niechętnie znosząc, że tak potężny wróg zalega ich ziemię, proszą Bolesława, by nie odkładał bitwy, gdyż zwłoka pociąga za sobą niebezpieczeństwo, i lepiej raz polec, niż ciągle żyć w niepewności; niech działa nieustraszenie, to jest, mówią, sposób osiągnięcia niewątpliwego zwycięstwa. Król Bolesław oznajmia, więc cesarzowi: „Gotów będąc do bitwy odkładasz ją, a ja jestem świadkiem twego tchórzostwa, Żądasz trybutu? Wymagał go, bowiem. Krwawej w dniu jutrzejszym oczekuj daniny. Albowiem jutro z naszej daniny dowiesz się, czego winieneś od kogoś wymagać.

Skoro tylko, więc zaświtało, z obu stron wybiegają naprzód lekkobrojni, różniąc się zarówno liczbą, jak odwagą. Naprzeciw siebie ustawiają się w szyki bojowe. I ile (siły) Niemców zwiększa ich liczebność, o tyle Polaków śmielszymi czyni większa odwaga. Tymczasem z tyłu wyskakuje okazały zastęp Ślężan, którzy zwracają ku sobie znaczną liczbę nieprzyjaciół, umyślnie udają ucieczkę i odciągają tamtych od (innych) oddziałów, zwabiają ich coraz dalej, zwracają się przeciw zwabionym, a gwałtownym uderzeniem oszczepów z ukosa wystające ich długie włócznie równocześnie odtrącają i w nich godzą. Gdy ci polegli, inni spieszą im z pomocą i (też) padają. I tak jedno po drugich (giną), aż wreszcie niemal wszystkie w tyle stojące wojska zwracają się (przeciw nim). Skutkiem tego nie tyle środkowe, ile pierwsze mieszają się szyki; nie znając, bowiem przyczyny zamieszania sądzą, że swoi uciekają, a nie ścigają, toteż (sami) niemal w ucieczce się rozpierzchają. (Jednakże) z jednej strony wstyd, a z drugiej Bolesław zmusza ich do zatrzymania się. A ponieważ falangi prażan idą na czele, [one to] padają przy pierwszym starciu. Po czym owe olbrzymie legiony niemieckie - jedne niszczy Bolesław, drugie Ślężanie. Inni, obałamuceni, biegając między szeregami walczących, niepewni, co mają zrobić, gromadnie tu i tam się błąkają. Niektórzy giną od zatrutych strzał Partów, przez co czołowe kohorty cesarskie zmuszone są przejść do walki pieszej, skoro i konie (ich) padają nagle od działania trucizny. W ten sposób Pan został chwalebnie uwielbiony, albowiem konia i jeźdźca zrzucił w morze.

Skąpe tedy i rozbite ich resztki pozbierała smutna Lemanja, życie cesarza za łaskę, a ucieczkę za tryumf poczytując. Na dowód tego istnieje jeszcze nazwa (owego) miejsca, zbiegła się tam (bowiem) niezmierna sfora psów, które pożerając tyle trupów wpadły w jakąś szaloną dzikość, tak, że nikt nie śmiał tamtędy przejść, i dlatego owo miejsce nazywa się Psim Polem”.

Mistrz Wincenty Kadłubek, Kronika Polska (Przełożyła i opracowała Brygida Kurbis, Ossolineum - Wrocław 2003)

1. Jakiej rady udzielili Słężanie księciu Bolesławowi?
2. Czym różniła się siła Polaków od oddziałów niemieckich?
3. Jaką taktykę walki zastosowały oddziały Bolesława, by pokonać wroga?
4. Dlaczego miejsce opisanej walki zostało nazwane Psim Polem?

Grupa IV

Korzystając z atlasu oraz tekstu źródłowego wykonajcie zadania na mapie.

1. Zaznaczcie na mapie czerwonym kolorem granice Polski w roku rozpoczęcia sprawowania władzy przez Bolesława Krzywoustego (1102r.)
2. Oznaczcie strzałkami orientacyjną trasę najazdu wojsk cesarza Henryka V na Polskę w 1109 roku. Zakreśl nazwę dwóch grodów, które były związane z miejscami bitew polsko- niemieckich.
3. Zaznaczcie na mapie miejscowość, w której znajduje się Wasza szkoła.
4. Zaznaczcie na mapie kolorem niebieskim granice Polski w roku śmierci Bolesława Krzywoustego (1138r.)
5. Wpiszcie w odpowiednie miejsca na mapie nazwy czterech państw, z którymi graniczyło wówczas państwo polskie.

Pretekstem do wyprawy przeciwko Polsce było poparcie sprawy wygnanego Zbigniewa. Henryk V zażądał wydzielenia ziem Zbigniewowi, uznania swojego zwierzchnictwa, płacenia rocznej daniny oraz 300 rycerzy jako pomocy zbrojnej dla siebie. Książę polski żądania te odrzucił.

Po przekroczeniu granicy polskiej, siły niemieckie oblegały kolejno Bytom, Głogów oraz Wrocław. Pomimo, że pod Głogowem Niemcy postużyli się zakładnikami jaką żywą tarczą, nigdzie nie byli w stanie odnieść sukcesu. Ostatecznie zmagania wojenne zostały zakończone po bitwie na Psim Polu w roku 1109. Pokonany wówczas cesarz musiał wycofać się do swojego kraju.

